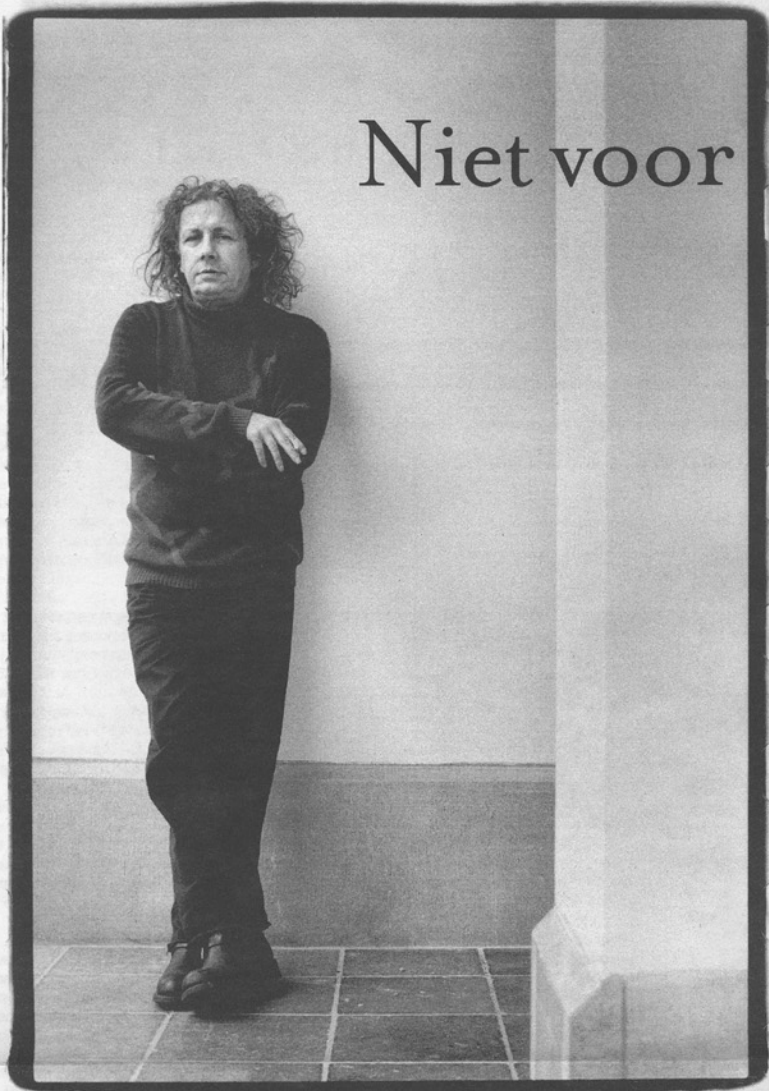

Niet voor professoren

Panamarenko: 'Ik denk dat het woord 'poëzie' beter is dan het woord 'kunst', omdat kunst altijd meer gebonden en beladen is.'

(FOTO: PATRICK DE SPIEGELAERE)

Het gaat goed met Panamarenko. De Antwerpse kunstenaar stelt momenteel zijn kunst- en vliegwerk tentoon in het prestigieuze Dia Center for the Arts in New York, vanaf volgend weekend ook in het S.M.A.K. in Gent, en daarna in het museum Reina Sofia in Madrid. Vaak geven de organisatoren van dergelijke tentoonstellingen een bijhorende catalogus uit. Maar omdat deze vergankelijke publicaties niet altijd beantwoorden aan de smaak en het inzicht van Panamarenko, besloot de 61-jarige kunstenaar om het ultieme Panamarenkoboek dan maar zelf te maken.

Hans WILLEMSE

Het resultaat is een luxueuze hardcover op groot formaat, die afgelopen zaterdag werd voorgesteld in de Wintertuin van de Zoo van Antwerpen. De tekeningen en foto's in het boek zijn voorzien van deskundige tekst en uitleg in onvervalst Panamarenko-Engels.

Dit is het eerste boek waarvoor je zelf de werken hebt geselecteerd, de teksten hebt geschreven en de lay-out hebt verzorgd. De voldoening moet groter zijn dan bij de vele uitgaven waarbij je nauwelijks of niet betrokken bent.

Panamarenko: 'Het rare is dat ik aan de meeste catalogi helemaal niets heb. Ik zet ze thuis een tijdje op de kast, maar dan alleen de kaft, zodat ik er niet in kan bladeren of lezen, want de teksten die daarin staan, kunnen evengoed over een andere kunstenaar gaan. Eigenlijk zijn de meeste van die boeken volledig mislukt. Er was nooit genoeg tijd. Of het boek werd samengesteld door iemand van een museum, waardoor de afbeeldingen nooit goed waren. Als zo'n catalogus in een land terechtkomt waar men mijn werk niet kent, geeft dat een totaal verkeerd beeld.'

Er bestaat een dikke 'catalogue raisonné' van mijn werk, maar alle tekeningetjes en objectjes die daarin staan, zijn afgedrukt op postzegelformaat, dus dat zegt ook al niets. In het nieuwe boek heb ik getracht om in elke foto het bijzondere van een werk te benadrukken. Ik ben daar beter toe in staat dan de meeste vormgevers of fotografen, omdat ik mijn werk veel beter ken dan zij.'

Was je argwaan ten opzichte van vormgevers en uitgevers de belangrijkste reden om deze keer alles zelf te doen?

Panamarenko: 'In zekere zin wel, ja. Op de tentoonstelling die momenteel in New York te zien is, staat bijvoorbeeld een grote ballon, die ik bewust op een bepaalde manier heb opgesteld om visueel een optimale invalshoek te bekomen. Sommige fotografen gaan in een klein hoekje kruipen om een totaal andere foto te maken, en die is meestal waardeloos. Voor het maken van een boek als het deze zijn lay-out en vormgeving volgens mij een grote grap. Het gaat om trucs die totaal niet effectief zijn. Misschien daarom dat die dikke 'catalogue raisonné' toch nog meevalt, omdat daar he-

lemaal geen lay-out aan te pas kwam, want dat boek werd gemaakt door iemand die dat niet eens kende.'

Je nieuwe boek is één collage van foto's, tekeningen en tekst. Had je het zo bedoeld?

Panamarenko: 'Ja, dat was min of meer de bedoeling, maar dan wel op een lichtjes andere manier: ik wilde zonder veel nadenken een boek van 500 bladzijden vol schrijven. Maar toen ik ermee bezig was, dacht ik: dat is onmogelijk, ik val er zelf bij in slaap! De aanzet voor het boek werd gegeven door de catalogus die vorig jaar in Londen door de Hayward Gallery werd uitgegeven, en waarin naast de afbeeldingen steeds een stukje tekst staat over het werk in kwestie. Die teksten heb ik uitgebreid en aangevuld, want elk werk heeft zo zijn geschiedenis: er is iets mee gebeurd, of ik heb het bijvoorbeeld half uitgeprobeerd of zo. Uiteindelijk staan er alleen maar de beste opnames in van elk werk, terwijl de verhalen het persoonlijke avontuur benadrukken. Voor mij vertegenwoordigt het boek een soort persoonsgebonden amusement.'

Was het maken van het boek een aange-name bezigheid? Was het een avontuur zoals het ontwerpen van een nieuw werk?

Panamarenko: 'Het thuis 'ineenplakken' van de maquette was heel plezierig. Alleen: die vooropgestelde 500 bladzijden werden er al vlug een heel pak minder. Nu staat er niet meer hoeveel bladzijden het boek bevat (het zijn er 88, HW). Eigenlijk heb ik me alleen maar blauw geërgerd aan drukkers en dergelijke, maar dat is blijkaar normaal. Kijk: ik teken iets, ze maken daar een afdruk van, en ik denk 'tja, zo gaan we er natuurlijk nooit geraken'. Het maken van een boek heeft een heel duister verloop. Er moeten eerst 20.000 proeven worden gemaakt om pas op het laatste moment de goede versie te krijgen. Waarom geven ze me die niet van de eerste keer? Of is dat een manier om het boek meer te laten kosten? Je mag echt niets uit handen geven, of je hebt het zitten...'

Je gebruikt vaak vernis op de foto's, of op bepaalde details van de foto's. Is dat om de werken beter te laten uitkomen of om het boek meer allure te geven?

Panamarenko: 'Met de glans doorbrek ik de eentorigheid. Foto's die te bleek of te vaal waren, heb ik vernist om ze meer diepte te geven. Andere dingen liet ik mat omdat ze moeten wegzinken in de achtergrond. Ik wilde in elk geval vertrekken van mat papier, want het gevolg van blinkend papier is dat meteen alles blinkt, en dat vind ik maar niks. Dan zie je niet meer wat ik er wilde uitlichten of waar ik met contrasten speel.'

Je bent als kunstenaar-wetenschapper vertrouwd met de moderne digitale technieken. Vind je dat belangrijk voor een hendaags kunstenaar?

Panamarenko: 'Ik denk eigenlijk niet dat het belangrijk is, maar als je zelf een boekje in elkaar wil steken, is het wel makkelijk dat je er iets van kent. Om dit boek te kunnen maken heb ik een digitale camera, een printer en een laptop gekocht, of eigenlijk twee: één voor de teksten en één voor de foto's, want telkens als er eentje crashte, moest ik opnieuw beginnen. Als je met een laptop steeds hetzelfde doet, is zo'n toestel heel betrouwbaar, maar begin er niet mee te 'foefelen' of heel het systeem crasht, en dan zit je met zo'n machientje dat je zelfs niet meer uitgeschakeld krijgt of je moet alle elektrische draden doorknippen!'

Jouw werk heeft steeds een poëtische, soms bijna naïeve uitstraling. Botst daar de digitale computertechniek niet met de voolende kunstenaar?

Panamarenko: 'Ja en niet. Uiteindelijk gebruik ik die computer zoals ik andere middelen gebruik. Ik werk er niet mee op een ernstige en rationele manier. Het is het eigen gebruik dat het resultaat bepaalt. Dat is in mijn werk altijd zo geweest. Om kunst te maken moet je loskomen van alle invloeden en alle opgelegde ideeën en voorschriften. Dat kan alleen door iets in elkaar te steken waarmee je je amuseert. Zelfs al trekt het in

Verzamelde theorieën van Panamarenko

Panamarenko heeft een kunstenaarsboek samengesteld dat volgens de ondertitel bestemd is 'for clever Scholars, Astronomers and Doctors'. Blijkbaar wilde hij eens te meer de nadruk leggen op de wetenschappelijke aspecten van zijn werk, die hij dan ook in woord en beeld uitgebreid aan bod laat komen. Pagnagrote afbeeldingen van zijn belangrijkste werken worden afgewisseld met technische detailopnames, tekeningen, studies en berekeningen, die samen een representatief beeld van zijn poëtisch oeuvre moeten oproepen. In een poging om zijn lezers te overtuigen van de ernst waarmee hij steeds naar nieuwe bevrijdende theorieën heeft gezocht om zich in het luchtruim te kunnen verheffen, heeft hij zijn collages aangevuld met enkele onderhoudende en bijwijlen ook amusante anekdotes en herinneringen, in het Engels gesteld, die een aparte kijk geven op het leven van deze artistieke Einzelgänger.

Op de cover van het boek prijkt bovenaan, in ongelijke want met de hand geschreven hoofdletters, de naam van de kunstenaar, en daaronder in dezelfde nonchalante stijl de titel. Centraal op de cover staat een glimmende afbeelding van de gestrande Scotch Gambit, zijn 25 meter lange vliegboot. Boven en onder deze afbeelding wordt in drie kolommen de inleidende tekst van criticus Jon Thompson aangeheven, die de geografische en artistieke biotoop van Panamarenko in een internationale context plaatst. De lay-out van deze cover is duidelijk met schaar en lijm tot stand gekomen, en lijkt op de eerste versie van een kaftontwerp. In werkelijkheid is het de gedrukte cover zoals

de kunstenaar die heeft gewild, want Panamarenko weet als geen ander dat deze aandienlijke stunteligheid een belangrijk deel van de charme van zijn werk uitmaakt.

De collages in het boek zelf werden op een gelijkaardige wijze tot stand gebracht: ze bestaan uit uitgescheurde details, opgekleefde berekeningen of toegevoegde schetsen. Wat het boek doet opleven, is het felle contrast dat Panamarenko bereikte door de haarscherpe kleurafbeeldingen van zijn belangrijkste werken (of delen daarvan) te accentueren met een laagje vernis dat de technische details nog beter doet uitkomen. Deze en andere visuele hoogstandjes worden aangevuld met opnames van de papegaaien en subtropische vissen uit het privé-universum van de kunstenaar, en met de teksten waarin Panamarenko op onnavolgbare wijze uitwijdt over o.m. zijn legerdienst en schooljaren. Het zal niemand verbazen dat deze teksten doorspekt zijn met technisch en wetenschappelijk jargon; alleen het Engels is even wennen.

HW

PANAMARENKO

'For Clever Scholars, Astronomers and Doctors', voorwoord Jon Thompson, vormgeving Panamarenko, uitgeverij Ludion, 2001, 88 blz., 250 illustraties, 2,495 frank, ISBN 90-5544-302-6.

Een uitzonderlijke uitgave van het boek met zilver op snee (100 ex.), genummerd en gesigneerd, verschijnt tegen 50.000 frank eveneens bij Ludion. Info: 09/233.48.16, info@ludion.be